

Die aard van diplomatieke, politieke en kulturele betrekkinge tussen Suid-Afrika en Vlaandere (1945-1990)

Otto Terblanche*

Inleiding

Daar was in die jare 1945-1990 'n lewendige wisselwerking tussen Suid-Afrika en Vlaandere, die noordelike, Nederlandstalige deelstaat van België. Hierdie artikel fokus veral op die diplomatieke, politieke en kulturele betrekkinge tussen Suid-Afrika en Vlaandere in die betrokke periode. Hierdie betrekkinge het grootliks gewentel om die taalverwantskap tussen die Afrikaners en die Vlaminge. Taal- en kultuurbande het dus 'n sentrale rol in hierdie tydperk gespeel. Die artikel het ten doel om hierdie bande te ontleed en in 'n breër perspektief te plaas.

Vlaandere het nog altyd 'n groot begrip getoon vir die strewe van die Afrikaner om sy eie identiteit te bewaar en uit te bou. In die verband is dit belangrik om te wys op die verskille tussen Nederland en Vlaandere. Volgens die skrywer Derk Jan Eppink is die taalkwessie (die *communautaire dimensie*) 'n wesenskenmerk van die Belgiese politiek. Anders as in Nederland, het daar in België 'n stryd tussen die taalgemeenskappe, *de communautaire strijd*, ontstaan. In wese was dit 'n stryd van die Nederlandstaliges teen die dominansie van Frans.¹ Die Vlaams-nasionalistiese beweging het hom gerig teen die Belgiese staat, wat deur die Franstaliges gedomineer is.

Die Vlaamse Beweging van die negentiende en twintigste eeu was meer as bloot 'n taalbeweging. Dit het begin as 'n taalstryd, maar het mettertyd 'n politieke dimensie aangeneem. Dit word algemeen beskou as 'n proses van ontvoeding, 'n instrument van emansipasie. Die ontvoedingsproses van die Vlaminge het op verskillende vlakke geskied: taal, politiek en sosio-ekonomies. Dit was 'n strewe na groter outonomie – taalkundig en staatkundig. Die Afrikaners kon hulle deeglik met die leuse van die Vlaamse Beweging, *De taal is gansch het volk*, identifiseer.² In die negentiende eeu was die taalbewegings tot 'n groot mate ook nasionale bewegings.

Eppink het die verskil tussen die Nederlanders en Vlaminge soos volg saamgevat:

* Professor Otto Terblanche is 'n mede-professor in Geskiedenis aan die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit, Port Elizabeth. Sy jongste publikasie is die gedenkboek, *Uitenhage 200: 1804-2004*, wat in 2004 verskyn het

1 DJ Eppink, *Vreemde burene: Over politiek in Nederland en België* (Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2003), pp 88-95

2 R Antonissen, "Die Vlaamse en Afrikaanse Beweging", *Standpunte*, November 1948, pp 4-16); WF Jonckheere, *Die Vlaamse Beweging* (Academica, Pretoria/Kaapstad, 1976); JC Steyn, *Tuiste in eie taal* (Tafelberg, Kaapstad, 1980); G Claassen, *Historiese Blik op die Lae Lande* (HAUM, Pretoria/Kaapstad, 1981)

*Belgen, vooral Vlamingen, voelen zich verkeerd begrepen en begripen niet waarom de Nederlander geen begrip heeft voor hun moeizame emancipatiestrijd, die er immers ook om ging het Nederlands te behouden. Vanuit het niets (zo arm als de Ieren) in de negentiende eeuw is Vlaanderen opgeklimmen tot een van de rijkste regio's in Europa en heeft het zijn eigen identiteit moeten afdwingen. (Nederland kent geen communautaire breuklijn). Voor Nederlanders is de eigen taal een vast gegeven, aangespoeld bij de schepping van het land en niet omstreden of bedreigd*³

Eppink benadruk dus die feit dat daar nooit 'n taalstryd in Nederland was nie, omdat die Nederlandse taal nooit bedreig was nie. Die Nederlanders, wat in wese 'n handelsnasiae was, het hulle taal nooit as 'n kwessie beskou nie.

Leopold Scholtz van *Die Burger* het ook daarop gewys dat die Nederlanders tradisioneel, in teenstelling met die Vlaminge, nie juis taalbewus is nie: “Waar die Vlaminge se taalbewussyn deur 'n klipharde taalstryd teen die Franstalige oorheersing gesmee is, het die Nederlanders hul taal as iets vanselfsprekends gesien ...”. Daarom staan die mense in Vlaandere vanweë hulle geskiedenis tradisioneel meer simpatiek teenoor Afrikaans.⁴

Diplomatieke betrekkinge tussen Suid-Afrika en België

Suid-Afrika het in 1934 'n diplomatieke missie in Brussel geopen. Doktor H.D. van Broekhuizen, gesetel in Den Haag, was ook aan België geakkrediteer, en die hoof van dié sending. In 1939 is G.P. Jooste as die eerste Suid-Afrikaanse verteenwoordiger (saakgelastigde) wat in Brussel gesetel was, aangestel. Gedurende die Tweede Wêreldoorlog was Suid-Afrika se diplomatieke sending, wat Nederland en België betref, in Londen gesetel, vanweë die Duitse besetting van Nederland en België.

Na die Tweede Wêreldoorlog is Suid-Afrika se diplomatieke verteenwoordiging in België hervat. Die buitengewone gesant in Den Haag was steeds die hoof van die missie in Brussel. Die status van die gesantskap is in 1951 verhef tot die rang van ambassade, met doktor P.R. Botha as ambassadeur. In 1957 is 'n militêre attaché ook aan die ambassade verbind. 'n Immigrasie-afdeling is in 1962 by die ambassade in Brussel geopen.

Na republiekwording in 1961 het Suid-Afrika se verteenwoordigers in België in die bykans twaalf jaar tot aan die einde van 1972 meer as verdubbel, van 'n personeel van sewe, tot vyftien verteenwoordigers.⁵ Tussen 1963 en 1971, was die Suid-Afrikaanse ambassadeur ook geakkrediteer as ambassadeur by die Europese Ekonomiese Gemeenskap (EEG) in Brussel. 'n Afsonderlike diplomatieke sending is

3 Eppink, *Vreemde burene*, p 95 Kyk ook: L. van Egeraat, *Een Nederlander groet de Vlaamse Staat* (Grammens, Brussel, 1989), p 44; K. Deprez and L. Vos (eds), *Nationalism in Belgium: Shifting Identities, 1780-1995* (New York, 2001), p 105

4 L. Scholtz, “Die Taal kán gedy in Lae Lande”, *Die Burger*, 8 Junie 2006

5 M.E. Muller, *Suid-Afrika se Buitelandse Verteenwoordiging, 1910-1972* (Van Schaik, Pretoria, 1976), pp 61, 89, 128; *Belgium (Kingdom of): History of Relations*, <http://www.dfa.gov.za>, accessed 1 October 2007

in 1971 by die EEG geakkrediteer en in Brussel gevestig. Dit is gelei deur doktor W.C. Naudé. In die 1970's is konsulate ook in Luxemburg, Antwerpen en Luik geopen.⁶

Doktor B. Ranchod, van Indiese afkoms en professor aan die Universiteit van Durban-Westville, is aan die einde van 1986 benoem tot buitengewone en gevolmagtigde ambassadeur en hoof van die Suid-Afrikaanse missie by die EEG in Brussel.⁷ Die feit dat bruines en Indiërs ná 1983 deel van die Driekamerparlement was, het beslis 'n rol in sy aanstelling gespeel. Daarby was Afrikaans vir doktor Ranchod nie 'n vreemde taal nie, omdat hy vir vier jaar aan die Universiteit van Leiden in Nederland gestudeer het.

'n Immigrasie-afdeling is, soos reeds genoem, in 1962 by die Suid-Afrikaanse ambassade te Brussel opgerig. Aanvanklik is ongeveer 300 Belgiese immigrante jaarliks aangeteken. Dié syfer het teen die laat 1960's 'n stewige styging vertoon. Die aantal Belgiese emigrante na Suid-Afrika het in 1967, 1968 en 1969 onderskeidelik op 511, 570 en 515 te staan gekom. Sedert 1924, die jaar waarop die eerste amptelike immigrasiestatistieke opgeteken is, tot 1970, het sowat 10 000 Belge na Suid-Afrika geëmigreer. Van hulle was 65 persent Nederlandstalig en 35 persent Franstalig. Teen 1983 was daar reeds ongeveer 18 000 Belge in Suid-Afrika.⁸

Politiese bande met België

a. Die Belgisch-Zuidafrikaanse Vereniging

Die Belgisch-Zuidafrikaanse Vereniging is in November 1936 gestig, onder meer vanweë die groeiende ekonomiese betrekkinge tussen Suid-Afrika en België. Doktor Van Broekhuizen het 'n leidende aandeel in die stigting gehad. Hy het trouens die erevoorsitterskap daarvan aanvaar. Teen die vroeg veertigerjare het die vereniging 'n ledetal van ongeveer 'n honderd gehad. Die vereniging het hom veral beywer vir beter ekonomiese en kulturele betrekkinge tussen België en die Unie van Suid-Afrika. Die vereniging het hom ook ten doel gestel om die betrekkinge tussen die Belgiese Kongo en Suid-Afrika te bevorder. Op kulturele gebied is gepoog om die bande tussen Vlaminge en Afrikaners te verstewig.⁹

In 1957 is 'n dinee in Brussel gehou by geleentheid van die twintigste verjaarsdag van die vereniging. Opvallend was die feit dat vele oud-ministers en selfs

6 "Een eeuw consulaire en diplomatieke betrekkingen tussen België en Zuid-Afrika", *Beelden*, Januarie 1976, pp 4-9; "Zuidafrikaanse aanwezigheid te Brussel", *Beelden*, Julie/Augustus 1981, pp 8-9; "50 jaar Belgisch-Zuidafrikaanse diplomatieke betrekkingen", *Beelden*, Maart 1984; T Wheeler (ed), *History of the South African Department of Foreign Affairs 1927-1993* (SAIIA, Johannesburg, 2005), pp 138-140, 419-420, 502

7 *Beelden*, November 1986, p 13; *Die Burger*, 19 Februarie 1993

8 "Tien-Duizendste Belgische immigrant verwacht", *Beelden*, Maart 1970, pp 2-3; *Vrienden van Zuid-Afrika*, November-Desember 1973; *Beelden*, Mei 1983, p 13

9 A Smits, *Betrekkingen tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika* (Uitgewer, Brugge, 1943), pp 224-226

oud-premiers van België positief by die Belgisch-Zuidafrikaanse Vereniging betrokke was. Die Suid-Afrikaanse ambassade was uiteraard gemoeid met die werksaamhede van die vereniging.¹⁰

b. Die Belgisch-Zuidafrikaanse Interparlementaire Vereniging

Die Belgisch-Zuidafrikaanse Interparlementaire Vereniging is in 1976 gestig om groter wedersydse begrip tussen België en Suid-Afrika te bevorder en om die kommunikasiekanale op parlementêre vlak tussen dié lande oop te hou. Die medestigter en latere voorsitter van die vereniging was die bekende senator Wim Jorissen. Jorissen was een van die stigters van die Vlaams-nasionale Volksunie in 1954. Hy het in 1965 senator geword. Hy was 'n groot vriend van Suid-Afrika en het die land by verskeie geleenthede besoek. Sy brosjure, *Zuid-Afrika realistisch bekeken*, het in 1978 verskyn, en sy boek *Zondebok Zuid-Afrika Een positieve balans* in 1980. Met hierdie publikasies het hy sterk in die bresse vir Suid-Afrika getree. Senator Jorissen se heengaan in 1982 is wyd betreur. Dit was sy wens dat die Suid-Afrikaanse vlag naas die Vlaamse Leeuw sy kis sou bedek. Na hom is verwys as “*de Vlaamse Afrikaner*”.¹¹

Die vereniging wat teen 1977 reeds 108 lede in die Belgiese Kamer en Senaat gehad het, het geglo dat dialoog, wedersydse respek en vertroue veel kon bydra om die oplossing van Suid-Afrika se probleme te vergemaklik. 'n Suid-Afrikaans/Belgiese Interparlementêre Groep is in 1977 te Kaapstad gestig. 'n Afvaardiging van Suid-Afrikaanse parlementariërs het aan die einde van November 1980 'n besoek aan België gebring en ook gesprek met hulle eweknieë gevoer. 'n Afvaardiging van Belgiese parlamentslede het Suid-Afrika reeds aan die einde van 1977 besoek.¹²

Die Belgisch-Zuidafrikaanse Interparlementaire Vereniging het nie gehuiwer om vir Suid-Afrika in die bresse te tree nie. Hulle het by meer as een geleentheid, Januarie 1981 en Februarie 1983, hulle sterk teen die toepassing van 'n internasionale boikot- en sanksiebeleid jeens Suid-Afrika uitgespreek. Hulle het ook die dubbele standaarde wat die Weste jeens Suid-Afrika toegepas het, veral ten opsigte van die politiek, veroordeel.¹³

c. To The Point geloods

'n Verdere pro-Suid-Afrikaanse inisiatief waarby Suid-Afrikaanse staatsfondse ook betrokke was, was die stigting van 'n weeklikse tydskrif, *To The Point*, met 'n konserwatiewe inslag om die wêreld oor Afrika, en spesifiek suidelike Afrika, in te lig. *To The Point* het die internasionale arena in 1975 betree toe die Europese uitgawe

10 *Suid-Afrikaanse Panorama*, 7, 1957; *South African Panorama*, July 1960, p 29

11 W Jorissen, *Zondebok Zuid-Afrika: Een positieve balans* (Lannoo, Tielt, 1980); “In memoriam – Senator Wim Jorissen”, *Beelden*, Julie-Augustus 1982, p 12; *Beelden*, September-Oktober 1982, p 3

12 *Beelden*, April 1977, p 7; *Beelden*, Mei 1977, p 2; *Beelden*, Desember 1977, p 9; *Beelden*, Desember 1980, p 11

13 *Beelden*, Februarie 1981, p 14; *Beelden*, April 1983, p 3

se kantoor in Antwerpen geopen is. 'n Maatskappy is reeds in 1973 in België gestig. Die maatskappy, To The Point International, sou die Europese uitgawe van die blad publiseer. Dit was alles deel van die propagandaveldtog van die Suid-Afrikaanse regering om Suid-Afrika in Europa en Amerika positief te bemark.¹⁴

d. Premier P.W. Botha se ampsbesoek

Die apartheidsbeleid, soos toegepas deur opeenvolgende Nasionale Party-regerings, sou egter sedert die laat sewentigerjare die bilaterale verhoudinge negatief beïnvloed. Die eerste minister van Suid-Afrika, P.W. Botha, het op 28 Mei 1984 op 'n omvattende en geskiedkundige buitelandse reis vertrek. Hy het agt Europese lande, insluitend België, binne twee weke besoek, onder meer België, maar interessant genoeg nie Nederland nie.¹⁵ Dit was die derde keer wat 'n Suid-Afrikaanse premier 'n besoek aan België gebring het. Generaal J.C. Smuts het België amptelik in Oktober 1946 besoek en doktor D.F. Malan in Junie 1953.

Op 7 Junie 1984 het P.W. Botha en sy minister van Buitelandse Sake, Pik Botha, in Brussel afsonderlike samesprekings met hulle Belgiese eweknieë, Wilfried Martens en Leo Tindemans, gevoer. Die Belgiese regering het dit duidelik gemaak dat dié besoek nie hulle inisiatief was nie; die gesprekke is deur Suid-Afrika aangevra. "*Belgium had agreed, because it provided an opportunity to tell Mr P.W. Botha first-hand what they thought of apartheid.*"¹⁶ Die Belge het uiteraard nie oorgeloop van vriendelikheid nie: "*Zelden werd een buitenlands toppoliticus in Brussel zo opvallend koel onthaald door een Belgische regering.*"¹⁷

Die Belgiese beleid teenoor Suid-Afrika teen 1984 kan só saamgevat word:

- die apartheidspolitiek in Suid-Afrika is verwerp;
- die onafhanklike tuislande is nie erken nie;
- Suid-Afrikaanse inmenging in die buurlande is afgekeur;
- die onafhanklikheid van Namibië is as ononderhandelbaar beskou.¹⁸

Die Belgiese parlement was egter nie ten gunste van 'n olieboikot teen Suid-Afrika nie. Vanweë die Belgiese ekonomiese belange in Suid-Afrika, was die regering huiwerig om betekenisvolle ekonomiese sanksies teen Suid-Afrika toe te pas. Beleggings in Suid-Afrika is ook deur die Belgiese regering aangemoedig. Tussen 1978 en 1981, het die aantal Belgiese bedrywe met beleggings in Suid-Afrika van 46 tot 63 toegeneem. Daarby is aangevoer dat België vir 20 persent van sy kernenergie van Suid-Afrika afhanklik was, veral wat die invoer van uraan betref.¹⁹

14 E Rhoadie, *The Real Information Scandal* (Orbis, Pretoria, 1983), pp 74, 301-312

15 J Scott, *Venture to the Exterior: Through Europe with P.W. Botha* (ACME, Port Elizabeth, 1984), pp 39-40

16 Scott, *Venture to the Exterior*, p 40

17 T Luykx en M Platel, *Politieke Geschiedenis van België, van 1944 tot 1985* (Kluwer, Antwerpen, 1985), p 879

18 Luykx & Platel, *Politieke Geschiedenis van België*, pp 878-879

19 "Positiewe klank in België jeens SA", *Die Burger*, 24 Mei 1984

Anti-apartheidsorganisasies in België het vele protesaksies geloods om met Botha se besoek saam te val. Protesbyeenkomste en 'n fakkeloptog is in Brussel gehou. Foto's van Nelson Mandela is prominent op plakkate vertoon. Die bewoording op plakkate en baniere het onder meer gelui: “*Mandela Vrij*” en “*Botha Buiten*”. Op die trappe van die Beursgebou in Brussel is 'n minuut stilte gehou om die slagoffers van die “apartheidsregime” te herdenk. 'n Betoging is ook voor die ampswoning van die Suid-Afrikaanse ambassadeur gehou. Anti-apartheidsleiers het P.W. Botha se besoek betreur: “*Dit is maar één indikatie dat de Westeuropeanen niet daadwerkelijk de Apartheid tegengaan.*”²⁰

Die anti-apartheidsbeweging in België was baie krities oor die propaganda van “*de diverse apartheidslobbies*”. Volgens die Nederlands/Vlaamse anti-apartheidsblad, *Amandla*, was die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel die sentrum van Suid-Afrikaanse propaganda in België. Die ambassade se tydskrif, *Beelden*, is glo gratis in haas elke openbare biblioteek in Vlaandere en in Belgiese skole versprei. Volgens *Amandla* was die *propagandakanalen* veel sterker in Vlaandere as in Wallonië. Die *pro-Zuid-Afrikalobby* is hiervolgens gekoördineer deur die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel. Die anti-apartheidsgroepering het die stelling gemaak dat “*de aanhang blijkt zich vooral te situeren in extreem-rechtse en centrum-rechtse milieus*”. Ten spyte van al die “*pro-apartheidslobbies ... wijst de Belgische publieke opinie in meerderheid de apartheid af ...*”. Uit bogenoemde uiteensetting is dit duidelik dat die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel en sy *enorm propaganda-apparaat* 'n steen des aanstoots vir die anti-apartheidsbeweging was.²¹

Kultuurbande oor die algemeen tussen Vlaandere en Suid-Afrika

Professor P.D. van der Walt van die Universiteit van Potchefstroom het in 1975 opgemerk dat Afrikaners hulle geestelik besonder nou verwant en verbonde aan die Vlaminge voel: “Tussen min volkere is daar soveel gemene delers as tussen die Vlaminge en die Afrikaners: mentaal (temperamenteel), politiek en kultureel, en simpatieke begrip, spontane aanklank was daar nog altyd ...”²²

Professor S.W. Couwenberg van die Erasmus Universiteit te Rotterdam en hoofredakteur van die tydskrif *Civis Mundi*, het ook gewys op die kwesbare posisie waarin die kleiner nasionale kulture hulle in die tagtigerjare bevind het. Daarom is dit belangrik dat “*verwante culturen als de Nederlandse, de Vlaamse en de Zuidafrikaanse cultuur elkaar krachtig steunen en een kader scheppen waardoor een vruchtbare culturele wisselwerking bevorderd wordt*”.²³ Die bekende Vlaamse skrywer, André Demedts, het na 'n besoek aan Suid-Afrika in 1963 opgemerk dat Afrikaners van Vlaminge “*een solidariteit*” verwag in hulle pogings om Afrikaans as

20 “Botha Buiten! Stop Apartheid!”, *Amandla*, Augustus/September 1984, pp 23-24 Die Vlaamse uitgawe van *Amandla* het van 1982 tot 1992 verskyn

21 “Zuidafrikaanse propagandakanalen in België”, *Amandla*, Januarie 1985, pp 25-28; M van Glabbeek, “Vlaanderen en de Apartheid”, in *Kultuur onder apartheid* (Kritak, Leuven, 1978), pp 158-161

22 “Die Suid-Nederlandse letterkunde en ons”, *Beelden*, Oktober 1975, pp 8-9

23 “Nederlandse en Zuidafrikaanse cultuur”, *Neerlandia*, Julie 1986, pp 101-105

taal te handhaaf. Hy het ook 'n gesonde kulturele saamhorigheid met taal as 'n bindmiddel bepleit. Taalverwantskap moes dus tot groter toenadering lei.²⁴

a. Kruger-aande

Kruger-aande is sedert 1950 jaarliks deur die Brusselse afdeling van die Davidsfonds ('n bekende Vlaamse kultuurorganisasie) aangebied. Die twintigste *Krugeravond* is in 1970 te Brussel aangebied. Sedert ongeveer 1972 het dié byeenkomste as die *Zuid-Afrika-avond* bekendgestaan. Daar is gereeld melding van vol sale gemaak. 'n Geleentheidspreker het gewoonlik opgetree en die aand is opgehelder met Afrikaanse gedigte, liedjies en toneelstukke. 'n Rolprent oor 'n Suid-Afrikaanse onderwerp is gewoonlik ook vertoon.²⁵ Die Vlaamse historikus, Jan Goris, en die Nederlandse historikus, Bart de Graaff, het hierdie en soortgelyke byeenkomste en kultuuraaende in 'n oorsigartikel bestempel as “*een laatste stuiptrekking van de oude Boerenliefde*”.²⁶ Die skrywers verwys hier na die “*Vlaamse Boerensympathie*” wat kenmerkend van die 1880's en die tyd van die Anglo-Boereoorlog (1899-1902) was.

b. Volkspelebyeenkomste

Volkspelebyeenkomste is ook gereeld in die vyftiger- en sestigerjare gehou. In 1953 het 'n groep Suid-Afrikaanse volkspelers (volksdancers) onder meer ook 'n besoek aan België gebring.²⁷ In 1956 het 'n groep Suid-Afrikaanse studente België besoek en in die stede 'n program opgevoer, saamgestel uit liedere, musiek en volkspele. Dié optrede is as 'n triomf bestempel. In 1958 het 'n groep van 68 Suid-Afrikaanse volkspelers België besoek. Groot geesdrif het geheers. In 1969 het 'n groep van 101 volkspelers 'n warm en geesdriftige ontvangs in België gekry.²⁸

c. Afrikaanse en Vlaamse liedere

Die Vlaamse kultuurvereniging Davidsfonds het aan die einde van 1971 'n langspeelplaat “*Vlaanderen, Nederland, Zuid-Afrika*” die lig laat sien. 'n Keuse van tipiese en gewilde Afrikaanse, Vlaamse en Nederlandse liedere is daarop deur Vlaamse kunstenaars uitgevoer. Dit is van belang om daarop te wys dat enkele van die mooiste Afrikaanse liedjies deur Vlaamse kunstenaars getoonset is. Die verskyning van dié plaat is as 'n unieke gebeurtenis bestempel.²⁹ 'n Sangbundel, *So sing ons saam*, is in 1974 uitgegee. Dit is saamgestel deur die Afrikaanse skryfster

24 “Taalindrukken uit Zuid-Afrika”, *Neerlandia*, Oktober 1964, pp 160-161 Kyk ook: A Demedts, “Onze taal en cultuur in Zuid-Afrika”, *Dietsche Warande en Belfort*, Maart-April 1964, pp 157-166; J Hoste, “Zuid-Afrika en de Vlamingen”, *De Vlaamse Gids*, Julie 1952, pp 385-388

25 A Demedts, “Vlaamse belangstelling voor Zuid-Afrika”, *Tydskrif vir Letterkunde*, Desember 1957, p 53; *Beelden*, Oktober 1970, p 3; *Beelden*, November 1973, p 11

26 R de Schryver (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (Lannoo, Tielt, 1998), p 3787

27 A J van Zyl, “Kom reis saam na België”, *Lantern*, Junie 1953, p 85

28 *Suid-Afrikaanse Panorama*, Oktober 1958; *South African Panorama*, August 1969, pp 32-33

29 *Beelden*, Februarie 1972, p 2

Sita de Kock en bevat 35 liedere wat deur die Vlaamse toondigter, Armand Preud'homme, getoonset is. Die dertigtal liedere van Vlaamse outeurs is deur De Kock in Afrikaans vertaal.³⁰

d. Afrikaanse boeke

Afrikaanse boeke is ook gereeld in België bekendgestel. In 1960 is 'n versameling van Afrikaanse literatuur aan die Universiteit van Gent geskenk. Die Kultuurraad voor Vlaanderen het in November 1960, in samewerking met die ambassade van Suid-Afrika, die Vlaamse Boekenweek in Brussel aangebied. Die duisende besoekers het so die geleentheid gekry om 'n aantreklike tentoonstelling van Afrikaanse boeke te besigtig.³¹

Aan die einde van 1964 is daar weer 'n groot boeketentoonstelling in Brugge gehou. Die tentoonstelling het 'n oorsig gegee van die Nederlandstalige literatuur sedert 1960. Een van die nuwe stalletjies is geheel en al aan die Afrikaanse letterkunde gewy. Groot belangstelling het daarvoor geheers. Ten spyte van die breër blootstelling van die Afrikaanse boek, is Afrikaans teen 1970 nêrens in Vlaandere op universiteitsvlak gedoseer of bestudeer nie. In Hasselt was daar aan die begin van 1984 ook 'n uitstalling van Afrikaanse boeke, wat vroeër reeds op die Frankfurter Buchmesse tentoongestel is.³²

e. Die Afrikaanse Taalmonument

Die inwyding van die Afrikaanse Taalmonument teen Paarlberg op 10 Oktober 1975 het ook in België weerklank gevind. Die jaarlikse *Zuid-Afrika-avond* in Brussel het volledig in die teken van Afrikaans gestaan. 'n Rolprent oor die ontstaan van Afrikaans en die bande tussen Afrikaans en Nederlands is onder meer vertoon. Die draaiboekskrywer was Karel Jonckheere, 'n bekende Vlaamse letterkundige. Hy was ook die gasspreker by dié feesgeleentheid. Die Oktober-uitgawe van *Beelden*, die Suid-Afrikaanse ambassade se blad, is ook volledig aan die wording, wasdom en bloei van Afrikaans gewy. Bydraes is deur Afrikaanse en Vlaamse letterkundiges gelewer.³³

f. Die Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge (FAK)

Die FAK het groot waarde geheg aan skakeling met die Europese herkomslande. Die FAK het "ons Dietse kultuurbande" gekoester, omdat die Afrikaner behoefte aan 'n venster op Europa het. In 1960 het die FAK saam met die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns aan 'n kultuuruitstalling in Gent deelgeneem. Een van die nuwe produkte van 1959 se Wonder van Afrikaans-feeste was die rolprent oor die geskiedenis van die Afrikaanse taal "Doodkry is Min". Die FAK het in 1962 'n kopie van die rolprent aan Vlaandere beskikbaar gestel.

30 *Beelden*, Maart 1981, p 11

31 *Tydskrif vir Letterkunde*, Maart 1961, p 119

32 *Ons Erfdeel*, Maart 1965, p 120; *Ons Erfdeel*, Maart 1970, p 78; *Beelden*, Maart 1984, p 9

33 *Beeld*, 11 Oktober 1975

In 1962 is 'n spesiale uitgawe van die nuwe *FAK-Volksangbundel* aan die musiekdirekteur van die Belgiese radio-omroep oorhandig. Die besoekende Vlaamse skrywer/digter, André Demedts, is in 1963 deur die FAK onthaal. Die Vlaamse Volkskunsbeweging is ook in 1966 gesteun.³⁴ Radio RSA, die Buitelandse Diens van die SAUK, is in Mei 1966 ingestel. Daar is toe met die aanbieding van Afrikaanse lesse in Nederlands vir luisteraars in Vlaandere begin.³⁵

g. Die Belgies/Suid-Afrikaanse Kultuurverdrag

Die Belgies/Suid-Afrikaanse Kultuurverdrag is in 1954 onderteken en bekragtig. Tot 1973 het 'n twintigtal Belgiese genooies Suid-Afrika onder die Kultuurverdrag besoek. 'n Twintigtal Suid-Afrikaners het ook België as kultuurgaste besoek. Studiebeurse is jaarliks oor en weer toegeken. Daar was talle oor en weer besoeke op die gebied van toneel, volkspele, musiek en sang (kore), beeldende kunste en die uitstalling van werke van skilders. Daar was ook gereelde boekeskenkings aan biblioteke. By doktor F.J. du T. Spies, Raad (Kultuuraangeleenthede) by die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel, was daar geen twyfel dat die Kultuurverdrag na twintig jaar "veel bygedra het tot die noodsaaklike kultuuruitwisseling wat daar tussen die twee lande moet bestaan en tot beter begrip oor en weer" nie.³⁶ Die twintigste verjaarsdag van die Kultuurverdrag is in Junie 1974 in die tuine van die kasteel van Ham te Steenokkerzeel met 'n tipiese Suid-Afrikaanse vleisbraai gevier. Hierdie feesgeleentheid is deur talle vooraanstaande Vlaminge bygewoon.³⁷ Die Kultuurverdrag is egter drie jaar later, in Desember 1977, vanweë die versleggende politieke situasie in Suid-Afrika, opgeskort.

h. Letterkundige en kulturele tydskrifte

Daar was 'n sterk Vlaamse verbintenis wat die *Tydskrif vir Letterkunde* betref. Die Afrikaanse Skrywerskring is in 1934 gestig. 'n Letterkundige kwartaalblad, die *Tydskrif vir Letterkunde*, het daaruit voortgevloei. Die eerste uitgawe het vroeg in 1951 verskyn. André Demedts het oor 'n tydperk van 28-jare (1951 tot 1979) 'n betekenisvolle bydrae gelewer. Benewens enkele gedigte, het daar 31 artikels en 10 verhale van hom verskyn. Heel gepas het hy erelidmaatskap van Die Afrikaanse Skrywerskring ontvang. Bydraes van 'n verskeidenheid Vlaamse digters en skrywers het oor die jare heen in die *Tydskrif* verskyn. Professor Marcel Janssens van die KU Leuven het in 1989 tot die skakelredaksie toegetree. Professor Elize Botha, Afrikaanse letterkundige, het met reg beweer dat die Vlaamse verbintenis in die jare sedert 1951 "die inhoud en reikwydte van die *Tydskrif* versterk het".³⁸

34 M J Swart en O Geyser, *Vyftig jaar Volksdiens: Die geskiedenis van die FAK 1929 tot 1979* (FAK, Aucklandpark, 1979), pp 54-65

35 B Kok (red), *Afrikaans, ons pêrel van groot waarde* (FAK, Johannesburg, 1974), pp 92-93

36 F J du T Spies, "Kultuurverdrag 20 jaar oud", *Beelden*, Junie/Julie 1974, pp 4-5, 13; A Schramme, *Vlaanderen en zijn grote buitenland* (Lannoo, Tielt, 1999), pp 127-128; Wheeler (ed), *History of the South African Department of Foreign Affairs*, pp 430-431

37 *Beelden*, Augustus-September 1974, pp 4-5

38 E Botha, "Die *Tydskrif vir Letterkunde* en die Vlaamse verbintenis", *Tydskrif vir Letterkunde*, 36, 4, 1998, pp 1-10

Ons Erfdeel, 'n algemeen-Nederlandse tweemaandelikse kulturele tydskrif, is in 1957 deur die Vlaming Jozef Deleu gestig. Die tydskrif het sterk groei getoon. Teen die einde van 1974 is daar al 11 000 eksemplare gedruk: die grootste oplaag van 'n algemeen-kulturele tydskrif in die Nederlandse taalgebied. Sedert 1971 is die blad deur die Stichting Ons Erfdeel, wat in September 1970 opgerig is, uitgegee.³⁹

Die blad het hom onder meer beywer vir “*de kulturele integratie van het Nederlandse taalgebied te bevorderen; de uitstraling van de Nederlandse taal en kultuur in het buitenland te bevorderen; de banden tussen de Nederlandstaligen in de vreemde en hun moederland te versterken; een samenwerking op kultureel gebied tussen Nederlands- en Afrikaanssprekenden na te streven*”.⁴⁰ Dié tydskrif is 'n belangrike bron wat Vlaams-Suid-Afrikaanse betrekkinge betref.

i. Afkoeling in die betrekkinge

Die kultuurbande is dus in die vyftiger- en sestigerjare heg gesmee. Politiek sou egter die laaste woord spreek en teen die laat sewentigerjare was daar definitief sprake van 'n afkoeling in die betrekkinge. Professor Wilfried Jonckheere van Rhodes Universiteit het in 'n artikel gewys op die sterk invloed wat van die Marxistiese en linksgerigte denke uitgegaan het. Daar is 'n neiging asof

... alles wat verband houdt met blank Zuid-Afrika – en ik beperk me maar tot de kultuur – bij voorkeur slecht is en een verderfelijk produkt van het apartheidsbeleid zou zijn ... Het woord Zuid-Afrika mag gewoon niet meer in de mond genomen worden, tenzij om er de banvloek over uit te spreken ... Wie het ook maar waagt om de Zuidafrikaanse kultuur of problematiek zonder een vooringenomen standpunt te onderzoeken, wordt onmiddellijk gebrandmerkt als een racist of neo-fascist ...

'n Verdere probleem is dat “*alleen de oude generatie praat nog van het kultuurverwante volk in Afrika. De jongeren geven er niets meer om*”.⁴¹

Die stryd teen apartheid, met nadruk op die sanksies teen Suid-Afrika, die boikotbeweging en die anti-apartheidsorganisasies in België, word in 'n afsonderlike artikel behandel.

Pro-Suid-Afrika verenigings

Daar was en is talle organisasies wat oor die jare heen Vlaams-Suid-Afrikaanse betrekkinge wou versterk. Vier van hierdie organisasies word hier behandel: Die Algemeen-Nederlands Verbond (ANV) is 'n internasionale vereniging, die Vrienden van Zuid-Afrika en Protea is twee bekende Vlaamse verenigings en Voorpost is 'n ekstreem-regse Vlaams-nasionale vereniging.

39 *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* II (Lannoo, Tielt, 1975), pp 1134-1135

40 *Ons Erfdeel*, Maart 1967

41 *Beelden*, Maart 1981, p 12 Die artikel het in *De Autoerist* van 2 Februarie 1981 onder die opskrif, “Daling van de Dietse temperatuur” verskyn

a. Algemeen-Nederlands Verbond (ANV)

Die ANV is in 1895 deur die Vlaming Hippoliet Meert te Brussel opgerig. Dit is 'n internasionale vereniging vir die bevordering van die Nederlandse taal en kultuur. Die wapen van die ANV bevat drie skepe wat Nederland, Vlaandere en Suid-Afrika simboliseer. Volgens professor P. de Klerk, Afrikaanse historikus, is die ANV “die enigste internasionale organisasie waarin mense van oor die hele wêreld, wat deel het aan die Nederlandse taal en kultuur (in die ruim sin van die woord), verenig kan word”. Die maandblad *Neerlandia* het in 1896 as mondstuk van die ANV tot stand gekom.⁴²

Die ANV-afdeling Kaapstad, gestig in 1908, was vir alle praktiese doeleindes die enigste afdeling in Suid-Afrika in die tydperk ná die Tweede Wêreldoorlog. Gereelde aktiwiteite het lesings, rolprentvertonings, uitstappies en die toekenning van boekpryse ingesluit. Nederlanders en oud-Nederlanders het verreweg die meerderheid van die lede uitgemaak. In 1982, byvoorbeeld, was daar onder die 700 lede slegs 70 Vlaminge en 40 Afrikaanssprekendes.

'n Belangrike faset van die afdeling Kaapstad se werksaamhede was die Nederlandse Boekery en Leeskamer wat in 1913 gestig is. In 1989 is die naam verander na Nederlandse Boekery-ANV. Die boekery het teen 1946 reeds 7 500 boeke bevat. Nadat dit in verskeie geboue gehuisves is, is 'n lokaal in 1983 in die Satbelsentrum, Groenpunt, vir die boekery gehuur.⁴³ Die Nederlandse Boekery het in 1997 'n permanente tuiste gevind toe die Huis der Nederlanden te Pinelands, Kaapstad, geopen is. Teen 2008 het dié biblioteek meer as 30 000 boeke, tydskrifte en DVD's gehuisves.

Apartheid het na die Tweede Wêreldoorlog, en veral na 1960, 'n bepalende faktor geword wat die verhouding van die ANV met Suid-Afrika betref. Tot en met die sestigerjare is daar in die ANV-blad, *Neerlandia*, baie oor Suid-Afrika geskryf. In die jare sewentig en tagtig is daar in *Neerlandia* opvallend minder oor Suid-Afrika geskryf. Die ANV wou graag die kulturele bande tussen Nederland, Vlaandere en Suid-Afrika verstewig, maar sonder om as 'n spreekbuis vir die apartheidspolitiek op te tree.

Veral in Nederland was daar 'n groeiende ongemak oor die apartheidspolitiek. In 1963 is in 'n inleidingsartikel van *Neerlandia* geskryf: “*Zuid-Afrika maakt het ons niet gemakkelijk*”. Die politiek wat die Suid-Afrikaanse regering gevolg het, “*maakt het ons niet gemakkelijk om onze sympathie en onze verbondenheid met deze zuidelijkste leden van de Nederlandse stam te bewaren*”. Klem is gelê op die feit dat

42 *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* I (Lannoo, Tielt, 1973), pp 77-78; *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* II, p 1066; *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp 249-251, 2195-2196; P de Klerk, “Die Algemeen-Nederlands Verbond en Suid-Afrika, 1945-1995”, *Joernaal vir Eietydse Geskiedenis*, Junie 1996, pp 68, 86

43 De Klerk, “Die Algemeen-Nederlands Verbond”, pp 69-73; P van Hees en H de Schepper, *Tussen Cultuur en Politiek: Het Algemeen-Nederlands Verbond 1895-1995* (Verloren, Hilversum-Den Haag, 1995), pp 225-226

die ANV hom buite die politiek wou hou. 'n Beroep is vervolgens op “*onze Zuidafrikaanse stamverwanten*” gedoen “*dat zij het ons niet te moeilijk zullen maken, om begrip en sympathie voor hen te kunnen blijven gevoelen*”.⁴⁴

Die redaksie van *Neerlandia* het daarom aan die einde van 1963 besluit om 'n spesiale *Zuid-Afrika-nummer* saam te stel ten einde kennis oor en begrip van die Suid-Afrikaanse situasie te bevorder. Die oogmerk was dus 'n kritiese gedagtewisseling. 'n Spesiale Suid-Afrika uitgawe van *Neerlandia* het in Januarie 1964 verskyn. In 'n aantal artikels is die Suid-Afrikaanse rassevraagstuk ontleed. Die bedoeling was om die kommunikasiekanale met Suid-Afrika oop te hou. Die ANV het hom dus teen 'n boikotaksie uitgespreek en ten gunste van “*een rondetafel van Nederlanders en Zuidafrikaners*”.⁴⁵

In Vlaandere was daar egter groter begrip vir die Suid-Afrikaanse rassebeleid, veral omdat die Vlaminge “*iets meer oog heeft voor het nationale emancipatiestreven van het Afrikaander volk*”.⁴⁶ André Demedts het dan ook verklaar “*dat in geen ander land ter wereld zoveel sympathie voor Zuid-Afrika zal zijn te vinden als in Vlaanderen*”. Gemeenskaplike faktore speel hier 'n rol, veral “*gelijksortige ervaringen in hun nationale geschiedenis*”.⁴⁷

Teen 1977 was dit duidelik dat die ANV hom ten doel gestel het om die kulturele integrasie van Nederland en Vlaandere te verwesenlik. Bande met die Afrikaanse kultuurgemeenskap moes steeds in stand gehou word, maar nie met die regering nie. Die apartheidspolitiek is beskou as “*een afkeurenswaardige zaak*”.

In 1985 was daar op die algemene ledevergadering 'n voorstel dat die gedagte van kulturele bande met Suid-Afrika uit die statute geskrap moes word. In 1986 het die algemene ledevergadering daarteen besluit. 'n Toevoeging is egter tot die statute gemaak waarin verklaar is dat die ANV uitgaan van die beginsels wat ten grondslag lê van die “*parlementaire democratie in Europa en discriminatie op grond van godsdienst, ras, kleur, en geslacht verwerpt*”.⁴⁸ Bande met Suid-Afrika sou eers ná 1990 genormaliseer word.

b. Vrienden van Zuid-Afrika (VZA)

Die Algemeen Nederlands Suid-Afrikaans Verbond (ANSAV), gestig in 1952, was 'n Vlaams-nasionalistiese vereniging wat die apartheidspolitiek verdedig het en die kulturele bande tussen Vlaandere, Nederland en Suid-Afrika wou verstewig. Dit was aanvanklik 'n Antwerpse inisiatief. Mettertyd het afdelings ook in Mechelen, Gent en Brussel ontstaan. Die Gentse afdeling het in 1967 van die ANSAV afgeskei en die

44 “Zuid-Afrika en wij”, *Neerlandia*, Mei 1963, pp 73-74

45 “Boycot of rondetafel”, *Neerlandia*, Julie/Augustus 1963, p 109; “Zuid-Afrika en ons Verbond”, *Neerlandia*, Desember 1963, p 189; “Het ANV en Zuid-Afrika”, *Neerlandia*, Januarie 1964, pp 1-2; “Zuid-Afrika en wij”, *Neerlandia*, Februarie 1965, p 19

46 Van Hees & De Schepper, *Tussen Cultuur en Politiek*, p 222

47 “Vlaanderen – Zuid-Afrika”, *Neerlandia*, Januarie 1964, p 19

48 Van Hees & De Schepper, *Tussen Cultuur en Politiek*, pp 223-224

vereniging Vrienden van Zuid-Afrika (VZA) gestig, wat na die verdwyning van die ANSAV in 1968 die aktiwiteite van dié verbond voortgesit het.⁴⁹

Frans Meyers, die eerste voorsitter van die VZA, het jare lank as voorsitter gedien en later ook as erevoorsitter. Die sekretariaat was in Gent gesetel. Die vereniging het hom ten doel gestel “*de culturele banden tussen Zuid-Afrika en het Nederlands gedeelte van ons land te bevorderen, bovendien een zo objectief mogelijke voorlichting te bezorgen over de toestanden in Zuid-Afrika*”.⁵⁰

Die volgende jaar, 1969, het die statute van die VZA onder meer bepaal: “*De Vereniging heeft tot doel het inrichten van openbare voordrachten en seminaries gewijd aan culturele, sociale en actuele politieke Zuid-Afrikaanse problemen, alsook het verschaffen van documentatie en boeken die met deze onderwerpen verband houden*”.⁵¹

Die tweemaandelikse tydskrif, *Vrienden van Zuid-Afrika*, het gereeld artikels oor die Afrikaanse kultuur, letterkunde, geskiedenis, rasseverhoudinge en toerisme geplaas. Opvallend was die talle artikels waarin apartheid verdedig is en in ’n meer positiewe en simpatieke lig gestel is.⁵² Afrikaanse boeke of boeke oor Suid-Afrika kon van die sekretariaat bestel word. Die tydskrif het ook promosie vir Suid-Afrikaanse wyne gedoen. Die blad is gratis aan familie of vriende in Suid-Afrika gestuur.

Die VZA het op velerlei maniere probeer om die bande met hulle taal- en kultuurgenote in Suid-Afrika te verstewig. Sang en musiek het veral ’n groot rol gespeel. *Zuid-Afrika-avonden* is gereeld dwarsdeur Vlaandere gehou en sangaande, *Vlaanderen bezingt Zuid-Afrika*, is gereël. Baie Suid-Afrikaanse kore het oor die jare heen, veral in die tydperk 1968 tot 1984, Vlaandere op uitnodiging van die VZA besoek.⁵³ Vlaamse kore en volksdansers het ook Suid-Afrika besoek. Debats- en voordragaande is gereël en Suid-Afrikaanse rolprente is vertoon. Daar was ’n *Penmaatactie* sodat kinders en jongmense oor en weer met mekaar kon korrespondeer. Groepsreise is na Suid-Afrika gereël en vanaf 1979 is ’n nuwe plakker gepromoveer waarop die Springbok baie prominent vertoon is. Suid-Afrikaanse feesdae, soos Stigtingsdag, Republiekdag, Krugerdag en Gelofte dag, is oral in Vlaandere gevier.

’n Insiggewende artikel, “Vlaming en Afrikaner”, het in 1979 in dié tydskrif verskyn. Daarin is beklemtoon dat “*de symmetrie tussen Vlaamse en Afrikaanse nasionalismen groot*” is, veral met verwysing na die Vlaamse taalstryd en die

49 *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp 248-249

50 *Vrienden van Zuid-Afrika*, 11 Julie 1968

51 *Vrienden van Zuid-Afrika*, April 1969

52 *Vrienden van Zuid-Afrika*, 4, 1972; *Vrienden van Zuid-Afrika*, 6, 1972; *Vrienden van Zuid-Afrika*, 1, 1973; *Vrienden van Zuid-Afrika*, 2, 1973

53 Die Randse Afrikaanse Universiteitskoor wat Vlaandere in Januarie 1978 besoek het, is onder meer ingewag deur anti-apartheidsbetogers (*Vrienden van Zuid-Afrika*, Januarie-Februarie 1978, pp 6-7)

Afrikaners s'n. In beide gevalle was taal en kerk sentrale faktore. Taal en die Rooms-Katolieke Kerk het saam die ruggraat van die Vlaamse nasionalisme gevorm. In Suid-Afrika was godsdiens (Calvinisme) ook deurslaggewend in die taalstryd. Die Vlaming en die Afrikaner het dus veel gemeen, ten spyte van die kerklike verskille: "Geladen met zijn achtergrond van taalstrijd, tweetaligheid, taalbewustzijn en kulturele vechtlust, is de Vlaming zeker in een betere positie dan de Nederlander om toestanden in Zuid-Afrika aan te voelen en om begrijpend op te treden in de Afrikaanse taalpolemieek."⁵⁴

Daar was uiteraard baie noue samewerking en meelewing tussen die VZA en die Suid-Afrikaanse ambassade in Brussel. Apartheid het in die 1980's baie emosies in Vlaandere gaande gemaak. Die VZA het opgetree as pleitbesorgers vir die positiewe fasette van apartheid. Die tydskrif *Vrienden van Zuid-Afrika* was een van die wapens in dié stryd. Die blad wou naamlik "een kleine bijdrage leveren om U te wapenen, om U argumenten toe te spelen, waarmee leugen en laster ontkracht worden".⁵⁵ Die VZA was dus vir die anti-apartheidsorganisasies in Vlaandere 'n steen des aanstoots.⁵⁶ Die VZA het dan ook premier P.W. Botha se besoek aan België in 1984 verwelkom, en die negatiewe beriggewing in die verband betreur: "Dit bezoek heeft ons in onze vriendschap voor Zuid-Afrika en de Afrikaner versterkt".⁵⁷ Taal- en kultuurverwantskap was vir die VZA 'n realiteit wat rigting aan hulle doelstellings gegee het. Hulle ideaal was steeds om "ons Afrikaanse broedervolk terug in de harten van onze mensen te laten leven".⁵⁸ Vanaf Maart 1978 het die VZA se tweemaandelikse tydskrif, *ZAM-magazine*, hierdie boodskap verder uitgedra.

c. Protea

Tydens 'n perskonferensie in Brussel op 13 Oktober 1977 het oud-minister A. Vlerick die oprigting van die Protea-Vlaams-Zuidafrikaanse Contactclub aangekondig. In 'n beginselverklaring wat by die geleentheid uitgereik is, is genoem dat die beeld van Suid-Afrika wat in Wes-Europa voorgehou is, nie met die werklikheid gestrook het nie. Die Engelstalige opposisieters in Suid-Afrika en die "gelijkheidsmythe" in Wes-Europa is onder meer vir hierdie verwronge beeld verantwoordelik gehou. Die Russiese imperialisme het ook 'n karikatuurbeeld van Suid-Afrika voorgehou. Die Sowjet-propaganda het dus gepoog om "hersenspoeling op grote schaal" op Wes-Europa toe te pas. Suid-Afrika is dan as "zondebok of als plaspaaltje" gebruik. Die Vlaminge wat Suid-Afrika besoek het, kon die teenstrydigheid volgens hom waarneem deur die ongunstige beeld wat die media voorgehou het, met die werklike toestande in Suid-Afrika te vergelyk.

Die oprigters van Protea was krities oor Klein Apartheid, maar het die beleid van Groot Apartheid, veelvokige ontwikkeling, sterk verdedig. Die ontwikkeling van die swart tuislande is in 'n gunstige lig gestel. Hulle was ook baie krities oor die dubbele standaard wat ten opsigte van Suid-Afrika toegepas is.

54 B Hendrickx, "Vlaming en Afrikaner", *Vrienden van Zuid-Afrika*, Oktober 1979

55 *Vrienden van Zuid-Afrika*, Januarie-Februarie 1981

56 Van Glabbeek, *Vlaanderen en de Apartheid*, p 161

57 *Vrienden van Zuid-Afrika*, Mei-Junie 1984

58 *Vrienden van Zuid-Afrika*, Augustus-September 1982

Die stigters van Protea het daarom gemeen dat dit wenslik is “*dat bij ons volk juiste informatie wordt verschaft over Zuid-Afrika.*” Hulle het ook gepleit dat die volkere van Westerse afstamming hulle gemeenskaplike belange verdedig. Protea het beoog om nie slegs met die blankes in Suid-Afrika kontak te maak nie. Die ondertekenaars sou ook kontak wou maak met verteenwoordigers van die swart en ander volkere in Suid-Afrika. Hulle het gehoop om, waar nodig, “*de Afrikaners te helpen zo vlug mogelijk naar oplossingen te gaan, die in West-Europa vrij algemeen zullen worden aanvaard*”, aldus die beginselverklaring.⁵⁹

In ’n opvolgartikel in die Suid-Afrikaanse ambassade se blad, *Beelden*, is daarop gewys dat die belangrikste doelstelling van Protea was om “*een objectiever beeld te brengen over de toestanden in Zuid-Afrika*”. Volgens die artikel was dit “*de reinste onzin*” en “*een hardnekkige legende*” dat die Suid-Afrikaanse regering die swartes onderdruk. Suid-Afrika is bestempel as “*een plaats van orde en vrede*”. Dit was daarom te betreure dat die Weste meedoen aan die veroordeling van Suid-Afrika. Diegene wat hulle verset teen die aksie van Protea “*bewijzen dat ze geen democraten zijn.*” Die artikel het dit duidelik gestel dat daar geen organisatoriese of finansiële bande tussen Protea en die Suid-Afrikaanse ambassade bestaan het nie. Daar was wel bande van simpatie: “*Protea treedt volledig onafhankelijk op*”.⁶⁰

Die medestigter en eerste voorsitter (tot sy dood op 3 Desember 1990) van Protea was André Vlerick, oud-professor in Bedryfsbestuur aan die Gentse Universiteit en oud-minister van Finansies. Die kultuurhistoriese bande wat Suid-Afrika met Vlaandere verbind, was vir hom kosbaar. Hy het steeds geglo dat Suid-Afrika die kans moes kry om sy eie oplossings vir sy eie, komplekse probleme te vind. Die Orde van Goeie Hoop, die hoogste onderskeiding waarmee Suid-Afrika burgers van vreemde lande kon vereer, is op 9 Desember 1987 aan hom toegeken.⁶¹

Daar was 142 stigterslede van Protea. Hulle was afkomstig uit die politieke, finansiële en maatskaplike elite van Vlaandere. Hieronder was 46 parlamentslede, 44 ondernemers of “*beheerders van vennootschappen*” (veral gesetel in Antwerpen met belange in onder meer die diamanthandel) en 37 lede van die Groot-Nederlandse Orde van den Prince.⁶² Van die bekende politici uit ’n Suid-Afrikaanse oogpunt was senator Wim Jorissen, Jef Valkeniers en Karel Dillen. Jorissen was ook ’n bestuurslid van Protea.⁶³ Baie van die stigterslede het uit die Vlaams-nasionale sfeer gekom en was “*vooral mensen die politiek rechts van het midden*’ staan.”⁶⁴

59 “Protea – Oprichting van Vlaams-Zuidafrikaanse Contactclub”, *Beelden*, November 1977, pp 3, 11

60 “Omtrent Protea”, *Beelden*, Februarie 1978, p 2

61 “Die Orde van Goeie Hoop voor baron André Vlerick”, *Beelden*, Januarie 1988, pp 12-13; “In memoriam – baron André Vlerick”, *Beelden*, Desember 1990, p 13; “Vlerick, baron André”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p 3516

62 “Protea”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp 2511-2512; “Les Sudafricons”, *Humo*, 6 Desember 1977, pp 10-11; *Humo*, 13 Desember 1977, p 11; *Humo*, 22 Desember 1977, p 51; *Humo*, 29 Desember 1977, p 93

63 “Jorissen, Wim”, in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* I, p 727; “In memoriam – Senator Wim Jorissen”, *Beelden*, Julie-Augustus 1982, p 12

64 Van Glabbeek, *Vlaanderen en de Apartheid*, pp 166-170; D Hugo, “’n Hoogvlaamse aand in België”, *Stet*, Desember 1983, p 25; J.L. Coetzee, “Regses woel in ons stamlande”, *Insig*, Maart 1990, pp 28-29

Die anti-apartheidsgesindes in Vlaandere was uiteraard erg krities ingestel jeens Protea. Die beginselverklaring van Protea was vir hulle “*een verlengstuk van de Zuidafrikaanse propaganda*”. Die teks is veroordeel as “*de extreem-rechtse ideologische verantwoording van de Apartheid*”. Boonop is die teks deurdrenk van “*een uitgesproken racistische wereldbeschouwing*”. Volgens die critici van apartheid het die stigterslede “*de harde, zogenaamde verkramppte standpunten bij van de Afrikaners van Boerse afkomst*” onderskryf.⁶⁵

Protea was sterk gekant teen die internasionale sanksies en boikotte wat teen Suid-Afrika toegepas is. Van die publikasies wat Protea uitgegee het, was die maandelikse *Nieuwsbrief* (Oktober 1985 tot Junie 1992) en die tweemaandelikse tydskrif *Protea-Vlaams-Zuidafrikaanse Contactclub* (vanaf Augustus 1982).⁶⁶ Die oprigting en aktiwiteite van Protea wys ook heen op die diepgaande verdeeldheid wat daar in die Vlaamse samelewing ten opsigte van Suid-Afrika was.

d. Voorpost

Die Vlaming Mark van Glabbeek het die ekstreem-regse groeperinge in Vlaandere soos volg getipeer:

De meest onwrikbare voorstanders van het Pretoria-regime vindt men in de extreem-rechtse milieus in Vlaanderen. De aanhangers van uiterst-rechts hebben zich op de Vlaamse beweging vastgezogen en misbruiken die voor hun internationale drijfverijen. Ze vinden het Afrikaner-regime zowat de ideale realisatie van hun politieke ideologie, die wordt gekenmerkt door een fanatiek racisme, een pathologisch anti-kommunisme en een vaag mengsel van korporatistische en solidaristische ideeën

Met hulle Vlaams-nasionalistiese retoriek, is Suid-Afrika voorgestel as ‘n land “*gehuld in een zeer emotioneel geladen rookgordijn van broederbanden, stam- en taalverwantschap, Sarie Marais, e.d.*”⁶⁷

Dietsland-Europa, opgerig in 1956, was die orgaan van die Jong Nederlandse Gemeenschap. Hierdie Vlaams-nasionalistiese blad se dryfveer was die Groot-Nederlandse gedagte (die staatkundige vereniging van almal wat etnies tot die Nederlandse volk behoort). Die tydskrif het die apartheidspolitiek in Suid-Afrika gesteun.⁶⁸ Were Di, opgerig in 1964, was ‘n Vlaams-nasionalistiese, radikaal-regse vereniging wat ook die Groot-Nederlandse gedagte aangehang het en die apartheidspolitiek gesteun het.⁶⁹

65 Van Glabbeek, *Vlaanderen en de Apartheid*, pp 166-167; “Protea beklim die berg ...”, *Knack*, 26 Oktober 1977, pp 33-40

66 “Protea”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p 2512

67 Van Glabbeek, *Vlaanderen en de Apartheid*, p 162

68 “Dietsland-Europa”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p 955; “Dietsland-Europa”, *Vlaams Belang Magazine*, April 2007, p 29

69 “Were Di”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp 3207-3208

Voorpost het in 1976 ontstaan as militante afsplitsing van Were Di. Voorpost het in die kader van die Groot-Nederlandse gedagte gestaan en het hom ten doel gestel om die belange te behartig “*van al wie kan worden beschouwd als te behoren tot de Nederlandse etnische gemeenschap*”. Ten opsigte van Suid-Afrika het hulle statute bepaal: “*Vanwege de gemeenschappelijke afstamming, en de daardoor historisch bepaalde taal- en cultuurverwantschap met de Afrikaner Boerenbevolking, staat Voorpost in broederlijke solidariteit naast blank Zuid-Afrika*”. Voorpost het ook ’n afdeling in Suid-Afrika gehad.⁷⁰ Verregse politieke partye soos Vlaams Blok, amptelik gestig in 1979, het eweneens solidariteit met die blanke “*Zuid-Afrikaanse apartheidsregime*”⁷¹ betuig.

Vlaams-nasionale sangfeeste

Die kulturele verbondenheid tussen Vlaandere en Suid-Afrika het ook tot uiting gekom in die Vlaams-nasionale sangfeeste wat sedert 1933 gehou is. Die eerste van hierdie sangfeeste is in 1933 deur die Vlaams Nationaal Zangverbond (VNZ) gereël. Dit het plaasgevind in die saal van die Antwerpse Handelsbeurs.⁷² Die bekende Willem de Meyer, ’n groot vriend van Suid-Afrika, was die medestigter van dié sangfeeste en die VNZ.⁷³ Een van die saamsingliedere in 1933 was die *Volkslied van de Zuid-Afrikaansche Republiek*. Dié lied is ook op die sangfeeste van 1938, 1941 en 1942 gesing “*om hun taal- en stamverwantschap met de Boeren van Zuid-Afrika te affirmeren*”.⁷⁴

Die Stem van Suid-Afrika het in 1938, saam met *God save the King*, die amptelike volkslied van Suid-Afrika geword. *Die Stem van Suid-Afrika* is vir die eerste keer in 1939 op die Vlaams-Nasionaal Zangfeest gesing. Na die Tweede Wêreldoorlog, in 1948, is die volksangbeweging, die Algemeen Nederlands Zangverbond (ANZ), opgerig.⁷⁵ Mon de Clopper, voorsitter van die Vlaamse Volkskunstbeweging en groot vriend van Suid-Afrika, was aktief in die ANZ.⁷⁶ *Die Stem van Suid-Afrika* is op die eerste twee na-oorlogse sangfeeste (1948 en 1949) opnuut gesing, maar nie in 1950 nie.⁷⁷

Sedert 1951 is die sing van *Die Stem van Suid-Afrika* tesame met *De Vlaamse Leeuw* en die *Wilhelmus*, ’n vaste jaarlikse tradisie, of aan die begin, of aan die slot van die sangfees. In 2001 het die voorsitter van die ANZ, Hugo Portier, verklaar: “Die sing van *Die Stem* is ’n hoogtepunt. Dis ’n lied waarvoor daar op aandag gestaan

70 M Spruyt, *Grove Borstels* (Van Halewyck, Leuven, 1995), p 38; “Kennismaking met Voorpost”, <http://www.voorpost.org/kennis/kennis.htm>, besoek op 1 Desember 2006

71 Spruyt, *Grove Borstels*, pp 259-260; “Vaarwel aan het fascisme”, *De Standaard*, 6/7 November 2004

72 “Het ANZ en het Vlaams Nationaal Zangfeest”, *De Autoerist*, 30 Maart 1981, pp 3-5

73 “Willem de Meyer”, in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging II*, pp 961-962

74 J M Goris, *België en de Boerenrepublieken: Belgisch-Zuidafrikaanse betrekkingen, circa 1835-1895* (Kempische Boekhandel, Retie, 1983), pp 474-476

75 “Algemeen Nederlands Zangverbond”, in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging I*, p 78

76 “Mon de Clopper”, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p 751

77 Goris, *België en de Boerenrepublieken*, pp 474-476

woord. Die meeste mense ken die woorde en ons sal dit nooit weglaat uit ons program nie ... Die sing daarvan staan bo die politiek, dit gaan suiwer om die kulturele en historiese bande wat ons met Suid-Afrika het”.⁷⁸ In die program-boekie vir 1990 se sangfees is die historiese en kulturele binding met Suid-Afrika ook benadruk: “Door het zingen van het *Wilhelmus* en *Die Stem van Suid-Afrika* bevestigen wij enthousiast en duidelijk de waarde die wij hechten aan die betrekkingen ...”.⁷⁹

Die Vlaams-Nationaal Zangfeest word sedert 1954 jaarliks in die Sportpaleis te Antwerpen aangebied. Benewens *Die Stem*, verskyn ander Afrikaanse saamsingliedjies ook gereeld op die program, onder meer *Sarie Marais*, *Bobbejaan klim die berg* en *Studentelied*. Rina Hugo het in 1993 as gaskunstenaar daar opgetree, en Jannie du Toit en Christa Steyn in 2006.⁸⁰

Die IJzerbedevaarten

Die eerste IJzerbedevaart ter herinnering aan die Vlaamse soldate wat tydens die Eerste Wêreldoorlog aan die IJzerfront gesneueel het, het in 1920 plaasgevind. Die fokuspunt van die plegtigheid is die IJzertore in Diksmuide, ’n indrukwekkende monument waarin die stoflike oorskot van ’n aantal gesneueeldes ter ruste gelê is. Die toring van 50 meter hoog is in 1930 ingewy. Dit is bekroon met ’n kruis waarop die letters AVV-VVK (“*Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus*”) aangebring is. Onderaan verskyn die opskrif “*Nooit meer oorlog*” in vier tale. Die toring is in 1946 met dinamiet vernietig. Die herbooue toring, wat 84 meter of 22 verdiepings hoog is, is in 1965 ingewy. Die IJzertore, die Vlaamse ekwivalent van die Voortrekkermonument in Pretoria, is in 1987 amptelik as “*Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding*” erken.⁸¹

Die IJzerbedevaarten het ook in die teken van die kulturele verbondenheid tussen Vlaandere en Suid-Afrika gestaan. Die *Volkslied van de Zuid-Afrikaansche Republiek* is in 1936 vir die eerste keer daar gesing en daarna weer in 1938. *Die Stem van Suid-Afrika* is in 1957 vir die eerste keer deur Vlaminge by die IJzertore gesing. Sedert 1967 het die sing van *Die Stem* op die IJzervlakte ’n vaste tradisie geword.⁸² Die Vlaminge van Transvaal het ook ’n finansiële bydrae gemaak

78 “*Die Stem* klink op toe België sangfees hou”, *Rapport*, 29 April 2001; <http://www.anz.be/zangfeest/programma.php>, besoek op 1 November 2007

79 “Vlaamse vreugde gloei oor SA”, *Die Burger*, 29 Maart 1990

80 Die toenemende internasionale protes teen die apartheidspolitiek het ook neerslag gevind in die ANZ. Van die jeugbewegings het teen 1980 teen die sing van *Die Stem van Suid-Afrika* geprotesteer. Gevolglik is die Vlaams Progressief Zangfeest (’n alternatiewe sangfees) in 1981 en 1982 georganiseer. Kyk na G. Leemans en L. Boeva (reds.), *Vlamingen komt in massa: De Vlaamse beweging als massabeweging* (Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent, 1999), pp 200-224.

81 “IJzerbedevaart”, in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* I, pp 700-707; *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp 1503-1519; “Een ander vaderland”, *Knack*, 25 Augustus 2004, pp 14-17; “De strijd om het IJzertestament”, *De Standaard*, 24/25 Augustus 2002; J. Calewaert (red.), *IJzertore werelderfgoed?* (EPO, Berchem, 2004)

82 Goris, *België en de Boerenrepublieken*, pp 474-476

tot die oprig van die toring.⁸³ Afrikaners het gereeld groeteboodskappe by die IJzerbedevaarten oorgedra. In 1936, byvoorbeeld, het die Afrikaanse letterkundige, W.J. du P. Erlank, so 'n boodskap oorgedra.⁸⁴

Apartheid sou egter ook sy donker skaduwee oor hierdie feeste werp. Willy Courteaux, redakteur van die tydskrif *Humo*, het dit gelaak dat Vlaandere – wat hom van die Belgiese juk wou bevry – sy simpatie betuig “*niet voor de verdrukte Zuid-Afrikanen, maar voor de verdrukkers*”. Hy was erg krities oor die begrip “stamverwantskap”. C. van Louwe het in 1983 as komiteelid bedank. As rede het hy onder meer aangevoer: “*Ik heb nooit enige band gezien tussen de strijd van onze Vlaamse IJzersoldaten en het zingen van de hymne van Zuid-Afrika*”. *Die Stem van Suid-Afrika* was vir hom “*een lied van een minderheidsgroep ... het lied van de apartheid*”.⁸⁵

Die sestigste IJzerbedevaart te Diksmuide op 28 Junie 1987 is in omstredenheid gehul, onder meer deur 'n besluit van die komitee om *Die Stem van Suid-Afrika* en die *Wilhelmus* van die einde na die middel van die program te verskuif. Die komitee het die kulturele verbondenheid met die Afrikanergemeenskap onderstreep, maar tog ook gewys op die noodsaak “*tot de verdere stelselmatige afbraak van het apartheidsstelsel ...*”. Die komitee het sy besorgdheid uitgespreek oor die onrussituasie in Suid-Afrika en gehoop op 'n vreedsame oplossing. Die sestigste IJzerbedevaart is ontsier deur protesaksies en demonstrasies. 'n Klein minderheid radikale regses het luidrugtig geagiteer “*tegen de verplaatsing van het Zuidafrikaans nationaal volkslied*”.⁸⁶ Die apartheidspolitiek in Suid-Afrika het dus weer tot verdeeldheid in die Vlaamse gemeenskap gelei.

Die drie volksliedere is nog steeds in 2003 gesing: “*Het trio volksliederen moest de Dietsche gedachte levend houden ...*”, aldus Derk-Jan Eppink. Met die sing van *Die Stem van Suid-Afrika*, die *Wilhelmus* en *De Vlaamse Leeuw* word gestalte gegee aan “*het Heel-Nederlandse sentiment*” en “*De Nederlandse stam*”. Die Nederlanders beskou die sing van die volksliedere as “*extreem-rechts*”. Die Nederlander verkeer dan “*in mentale paniek*”, en as *Die Stem* boonop gesing word, kry hy “*schrikreacties*”, aldus Derk-Jan Eppink.⁸⁷

83 Op die nuwe, herboude toring is daar 'n gedenkplaatjie aangebring met die bewoording “*Van Vlamingen uit Transvaal*”

84 F. Seberichts (red.), *Duurzamer dan graniet: Over monumenten en Vlaamse beweging* (Lannoo, Tielt, 2003), p 138

85 J. Anthierens, *De IJzertoren: Onze trots en onze schande* (Van Halewyck, Leuven, 1997), pp 40, 90-91, 124, 255-256

86 Anoniem, *60 IJzerbedevaart 1987* (IJzerbedevaartcomité, Diksmuide, 1987), pp 15-17, 75-78, 98-102; “Twee incidenten rond *Die Stem*”, *Amanda*, Augustus/September 1987, pp 21-22. Kyk ook na die artikel van M. Ruys, *De Standaard*, 22 April 1987

87 Eppink, *Vreemde buien*, pp 269-273; D.J. Eppink, *Avonturen van een Nederbelg: Een Nederlander ontdekt België* (Lannoo, Tielt, 2004), pp 207-215

Samevatting

Vlaandere het sedert die einde van die negentiende eeu 'n sterk assosiasie met die blanke Afrikaner gevorm. Hierdie verbondenheid was veral toegespits op taal- en kulturele bande. Teen die middel van die twintigste eeu, is sterk klem gelê op die gedagte van taal- en stamverwantskap. Die Vlaminge was oor die jare heen meer simpatiek jeens die Afrikaners gesind as wat die Nederlanders byvoorbeeld was. Die strewe na die behoud en uitbou van 'n eie identiteit vorm 'n gemeenskaplike dryfveer by die Vlaming en die Afrikaner.

Wanneer die politieke verhoudinge tussen Vlaandere en Suid-Afrika in die tydperk 1945 tot 1990 ontleed word, is dit belangrik om te besef dat hierdie tydperk nie as een geheel beskou kan word nie. Suid-Afrika kon in die 1950's en 1960's reken op 'n groot mate van simpatie en welwillendheid in België oor die algemeen, en Vlaandere in die besonder. Die betrekkinge het egter sedert die laat 1970's afgekoel. Die hardvotige wyse waarop apartheid toegepas is, het tot 'n groter kritiese ingesteldheid gelei. Die Belgiese regering het dan ook op 9 Desember 1977 besluit om die Kulturele Verdrag met Suid-Afrika op te skort.

Dit is belangrik om daarop te wys dat hierdie artikel slegs vlugtig na die anti-apartheidsbeweging in Vlaandere verwys. Die anti-apartheidsorganisasies in Vlaandere, hulle motiewe en protesaksies, sal in 'n afsonderlike artikel bespreek word.

Wat die uitbou van taal- en kultuurbande betref, het hierdie artikel die kollig op vier organisasies laat val, wat uiteraard nie die volle spektrum dek nie. Die gemeenskaplike faktor is dat hierdie organisasies tot 'n mindere of meerdere mate 'n pro-Suid-Afrikaanse standpunt gehandhaaf het. Daar was dus 'n vermenging van kulturele en politieke belange.

Wanneer die taal- en kultuurbande tussen Vlaandere en blanke Suid-Afrika ontleed word, val dit op dat die uitbouing van die Afrikaanse taal en kultuur in die periode onder bespreking die gemeenskaplike dryfveer was. Die kultuurbewuste Vlaminge was sterk onder die indruk van die wisselwerking tussen Nederlands en Afrikaans. Nuwe bande moes dus beide tale tot voordeel strek. Die kultuurbewuste Vlaminge het verder uit 'n Vlaams-nasionalistiese sfeer geopereer. Om dié rede word van hierdie nasionaalbewuste Vlaminge as regs getipeer. Hierdie sogenaamde regse kringe was dan ook in die reël simpatiek jeens Suid-Afrika ingestel.

Die kultuurgedrewe Vlaminge wat 'n hoë premie geplaas het op die uitbou van taal- en kultuurbande met Afrikaanssprekendes, het hulle egter in die 1980's in 'n dilemma bevind. Die apartheidspolitiek het die kultuurbande onder groot spanning geplaas. Die vraag wat aan die orde gestel is, was hoe om kultuurbande uit te bou en te verstewig, sonder om as 'n voorstander van die apartheidspolitiek veroordeel te word. Dit was 'n fyn balanseertoertjie. Apartheid het dus sy donker skaduwee terdeë oor die bilaterale verhoudinge gewerp.

Die kultuurbewuste Vlaminge was uiteraard nie 'n homogene gemeenskap nie. In hulle geledere was daar die meer progressiefgesindes, wat uiteraard meer krities oor apartheid was, terwyl die meer regsgesindes meer simpatiek teenoor die apartheidregering gestaan het. Hierdie twee groeperinge was dan ook heel

antagonisties teenoor mekaar. Die gemene deler was egter steeds die begeerte dat die kommunikasiekanale met Suid-Afrika oopgehou moes word. Dit was belangrik dat kontakte in stand gehou en dat brûe nie afgebreek moes word nie. Die oop gesprek moes dus voortgesit word. Vanweë die opskorting van die Kulturele Verdrag, was dit die burgerlike samelewing wat die inisiatiewe geneem het. Die skakeling en kontak wat daar was, was derhalwe van 'n partikuliere aard.

Opsomming

Vlaandere, die noordelike, Nederlandstalige deelstaat van België, het nog altyd 'n hoë premie op die handhawing en verstewiging van taal- en kultuurbande met die Afrikaner geplaas. In hierdie artikel word die diplomatieke, politieke en kulturele betrekkinge tussen België en Suid-Afrika in die jare 1945 tot 1990 ontleed. Apartheid het egter sedert die laat 1970's sy donker skaduwee oor die bilaterale verhoudinge gewerp. Dit het nie alleen die taal- en kultuurbande onder groot spanning geplaas nie, maar ook die politieke verhoudinge. Die eerste minister van Suid-Afrika, P.W. Botha, se besoek aan België in 1984, het byvoorbeeld vele protesaksies uitgelok. Die artikel behandel ook die doelstellings en werksaamhede van pro-Suid-Afrikaanse organisasies soos die Algemeen-Nederlands Verbond, die Vrienden van Zuid-Afrika en Protea. Die mense in Vlaandere het vanweë hulle geskiedenis tradisioneel meer simpatiek teenoor Suid-Afrika en die Afrikaner gestaan.

Abstract

Flanders and South Africa: Diplomatic, Political and Cultural relations, 1945-1990

Flanders, the northern, Dutch-speaking regional state of Belgium, has always regarded the preservation and strengthening of language and cultural ties with the Afrikaner as of the utmost importance. In this article, the diplomatic, political and cultural relations between Belgium and South Africa in the period 1945 to 1990 will be analysed. Apartheid however had a negative impact on bilateral relations from the late 1970s. It not only had an adverse effect on language and cultural ties, but also on political relations. The visit of South African Prime Minister P.W. Botha to Belgium in 1984 was characterised by many protest actions. This article will also deal with the aims and activities of pro-South African organisations such as the Algemeen-Nederlands Verbond, the Vrienden van Zuid-Afrika and Protea. Because of their history, the people in Flanders have traditionally been more sympathetic towards South Africa and the Afrikaner.

Sleutelwoorde

Afrikaans; apartheid; België; diplomatieke en politieke betrekkinge; kultuurbande; Suid-Afrika; Vlaandere.

Key words

Afrikaans; apartheid; Belgium; cultural ties; diplomatic and political relations; Flanders; South Africa.